

Nizami XUDİYEV, i.e.d., prof.
Qərbi Kaspi Universiteti

Nigar Rafael qızı MƏHƏRRƏMOVA
Qərbi Kaspi Universiteti, magistrant
E-mail: meherremova25@mail.ru

BEYNƏLXALQ MALİYYƏ - KREDİT TƏŞKİLATLARI

Xülasə

İki və daha çox ölkə arasında pul və makroiqtisadi münasibətlər toplusu **beynəlxalq maliyyə** adlanır.

Beynəlxalq ticarətin - qlobal maliyyə sistemi, beynəlxalq pul sistemləri, tədiyyə balansı, valyuta məzənnələri, birbaşa xarici investisiyaları ilə əlaqəsini beynəlxalq maliyyə sistemi öyrənir.

Pul və əmtəə formasında verilən borc - beynəlxalq kredit sayılır. Beynəlxalq kreditdə bir ölkə digər ölkəyə müəyyən müddətə, qaytarılma və əlavə faiz ödəmək şərtlə borc verir. Banklar, kompaniyalar, özəl müəssisələr, hökumətlər, beynəlxalq və regional təşkilatlar beynəlxalq kreditin tərəfi ola bilər.

Açar sözlər: maliyyə, valyuta, kredit, qloballaşma, kapital

UOT: 338

JEL: F-52

DOI: <https://doi.org/10.54414/XTNZ9482>

Giriş

Dünya iqtisadiyyatında qloballaşma yaranıqdan sonra digər sahələr kimi maliyyə münasibətləri də xeyli dərəcədə inkişaf etdi. Dünya iqtisadiyyatında hazırda meqa iqtisadiyyat adlanan yeni mərhələ başlayır.

Beynəlxalq maliyyə milli valyuta ehtiyatlarının toplanaraq, valyuta fondlarını yaradaraq, bölüşdürülərək formalaşdırılan maliyyə münasibətlərinin formasıdır. Bu münasibətlər dünya ölkələri və beynəlxalq maliyyə qurumları arasında formalaşaraq, inkişaf edir.

İdxal-ixrac əməliyyatlarının baş verməsi, beynəlxalq kreditin ayrılması, investisiya yatırımı, beynəlxalq sosial müdafiənin mühafizəsi və s. bu kimi sferada dünya valyutasının hərəkəti ilə bağlı maliyyə münasibətlərinin cəmi beynəlxalq maliyyə adlanır. Valyuta münasibətləri maliyyə münasibətləri ilə eyni deyil və bunlar fərqli xüsusiyyətlərə malikdirlər. İdxal-ixrac əməliyyatlarının, kredit və investisiya qoyuluşlarının, dövlətlərarası borcvermə və s. əməliyyatların həyata keçirilməsi valyuta münasibətləri hesab olunur. Beynəlxalq maliyyə dedikdə həmin valyuta ehtiyatlarının səfərbərə alınması, valyuta fondlarının

yaradılması və bölgüsündə meydana gələn maliyyə münasibətləri başa düşülür. Bu münasibətlər dünya ölkələri və beynəlxalq maliyyə qurumları arasında formalaşır, inkişaf edir. Beynəlxalq maliyyənin sərhədləri təkcə ayrı-ayrı ölkələrin sərhədləri daxilində dayanmır. İqtisadi inkişaf dünya iqtisadiyyatının əsas prinsipidir.

Maliyyə resurslarının bazar münasibətləri şəraitində fasiləsiz olaraq ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilməsi çox önəmlidir. Müasir şəraitdə maliyyə bazarları mülkiyyət formasından asılı olmayaraq həm makroiqtisadi, həm də mikroiqtisadi səviyyədə maliyyə ehtiyatları ilə təmin edilərsə ölkə iqtisadiyyatı inkişaf edə bilər. Ölkə iqtisadiyyatının inkişafı üçün maliyyə bazarlarının olması vacibdir. Maliyyə bazarları pul vəsaitlərinin hərəkətinin təşkil edilməsinin xüsusi forması olaraq, maliyyə münasibətləri sferasında alqı-satqı münasibətlərinin toplusudur. Maliyyə bazarlarının yaranmasının əsas amillərindən biri maliyyə ehtiyatlarının qeyri-bərabər bölgüsüdür ki, bunun da nəticəsində dünya dövlətləri arasında inkişaf geriləməsi dayanır.

Beynəlxalq maliyyədə əsas anlayışlara misal olaraq Mandell-Fleminq modelini, optimal val-

yuta sahəsi nəzəriyyəsinə, alıcılıq qabiliyyəti paritetini, faiz dərəcəsi paritetini və beynəlxalq Fişer effektini tətbiq etmək olar. Qlobal maliyyə mühiti beynəlxalq maliyyədə ən inkişaf etmiş formadır. Dünya maliyyə bazarlarının, bankların, maliyyə korporasiyalarının inkişafı və investorların qərarlarına təsir edən qlobal və regional şərait olması üçün qlobal mühit lazımdır. Ölkə iqtisadiyyatı inkişaf etdikcə qlobal maliyyə mühitinə doğru inteqrasiya edir ki, bunun da nəticəsində təkmilləşən beynəlxalq pul sistemləri, ayrı-ayrı ölkələrin tədiyyə balanslarının vəziyyəti, aparılan dünya dövlətlərinin və regionlarının inkişaf modelləri ciddi dəyişikliklərə görə dəyişir. Qlobal maliyyə son onillikdə dünya iqtisadiyyatında ən vacib istiqamətlərdəndir. Bütün bu proseslər tədiyyə balansının yüksələn aktiv və passivdə görünərək, hər bir ölkənin ÜDM və maliyyə dəyərlərində əks olunur.

Beynəlxalq kredit beynəlxalq maliyyənin əsas hissəsidir. Sadə kredit kimi beynəlxalq kredit də verilmiş borc kapitalının əsas borcla birgə üzərində faiz də qaytarılmaq şərti ilə hərəkətidir. Beynəlxalq kreditin subyekti olaraq dövlət, beynəlxalq maliyyə institutu, xüsusi banklar, beynəlxalq və regional valyuta kredit təşkilatları müstəqil investorlar qismində hüquqi və fiziki şəxslər kimi çıxış edə bilər. Beynəlxalq kredit münasibətlərinin yaranması və inkişafı üçün müxtəlif subyektlər tərəfindən iri həcmdə əmtəə və valyuta ehtiyatları yığılmalıdır ki, ölkə sərhədlərinin kənarında kapital ehtiyatına yaranan tələb zamanı bu tələbi qarşılamaq mümkün olsun. Beynəlxalq kredit milli iqtisadi sərhədlər daxilində qalmır. Kreditin formalarının müxtəlifliyinə görə kredit münasibətlərinin ayrı-ayrı cəhətlərini xarakterizə edən bir sıra başlıca əlamətlər üzrə qruplaşdırılır. Bu əlamətlərə aşağıdakılar aiddir:

- mənbələr, təyinat, növlər, müddətlər, təminat.

Mənbələr üzrə kreditlər aşağıdakı kimi fərqləndirilir:

- daxili, xarici, qarışıq kreditləşmə və ticarətin maliyyələşməsi.

Onlar malın istehsalçıdan istehlakçıya hərəkətinin bütün mərhələlərinə xidmət göstərir. Malın istehlakçıya çatdırılması nə qədər qısa olsa, borclu üçün kreditin şərtləri bir o qədər əlverişli olar.

Beynəlxalq kreditin daha perspektivli formaları aşağıdakılardır:

-lizing, faktoring, forfetləşdirmə.

Beynəlxalq kreditlər müddətinə görə aşağıdakı kimi qruplaşdırılır:

1. qısamüddətli : (1 ilə qədər, bir qayda olaraq, xarici ticarətdə istifadə olunur) ;

2. ortamüddətli (1 ildən 7 ilə qədər, maşın və avadanlıq ixracı zamanı istifadə olunur) ;

3. uzunmüddətli (7 ildən daha çox, istehsalat və infrastruktur bölməsinə edilən kapital yatırımlarını maliyyələşdirmək üçün istifadə olunur) ola bilər.

Əsas hissə

Beynəlxalq maliyyə kredit təşkilatlarının yaranmasının zəruriliyi və tarixi

Dünya tarixində 1929-1932-ci illərdə baş verən qlobal iqtisadi böhranlar dövründə iqtisadi dirçəliş etmək üçün Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) yaradıldı. İqtisadiyyatda həmin dövr “böyük depressiya” dövrüdür. Bu dövrdə iqtisadiyyatın hər bir sahəsində bir çox dağıntılar olmuşdur. Həmin dövrdə əmtəə və xidmətlər, kənd təsərrüfatı məhsulları, əmlak, torpaq və s. dəyərindən dəfələrlə ucuz qiymətə satılırdı. Heyvandarlıq zərərli işləyirdi, yüzlərlə bank müflis elan edilmişdi. Hər bir məhsul və xidmət dəyərini itirdiyi üçün işsizlik artmışdır, zavodlar işləmirdi, iqtisadiyyatın hər bir sahəsi iflic vəziyyətində qalmışdı. Bu hal həmçinin, beynəlxalq pul kredit bazarlarında da müşahidə edilirdi. Kağız pula qarşı inamsızlıq dünyada qızılla olan tələbatı əhəmiyyətli dərəcədə artırdığı üçün bir çox ölkələr, həmçinin, Birləşmiş Krallıq qızıl standartlarını (valyuta dəyərinin qızılla təyin olunması prosesindən) məcburi olaraq ləğv etdilər. Baxmayaraq ki, qızıl standartları uzun müddət idi ki, pulun dəyərinin stabil qalmasına bacarmışdı. Buna görə də qızıl standartından imtina edən ölkələrlə, qızıl standartını qəbul edən ölkələr arasında valyuta mübadiləsi prosesi xeyli çətinlik törədirdi. Ölkələr beynəlxalq ticarətdə kağız pulun dəyərində qızıl ödəməli olduqları üçün qızıl ehtiyatlarını yığirdılar. Nəticədə isə kağız pulun dövrüyyəyə buraxılması azaldıldı. Bunun nəticəsində iş yerlərinin azalması başladı, həyat səviyyəsi kəskin olaraq aşağı düşdü. Bir çox ölkələrdə milli pulun xarici valyutaya dəyişdirilməsinə qadağa qoyuldu və barter mübadiləsinə başlandı. Bəzi ölkələr isə milli valyutalarını dəyərindən aşağı qiymətə digər ölkə alıcılarına satıb, yerli kənd

təsərrüfatı məhsullarını çox ucuz qiymətə satmış oldular. Beləliklə də onlar başqa ölkələrin ticarət əlaqələrini də pozurdular. Rəqabət devalvasiyası məhz bu dövrdə oldu. Bu da rəqib ölkələr tərəfindən eyni qaydada cavablandırıldı. Məhsulun dəyər ilə pulun nisbəti uyğunsuzluq təşkil edirdi. Bütün bu çatışmazlıqlara görə dünya iqtisadiyyatı dağılmışdır.

1929-1932-ci illərdə dünyada əmtəələrin qiyməti 48% aşağı düşdü, ticarətin həcmi isə 63%-ə kimi azaldığı üçün yaranmış iqtisadi geriləməni aradan qaldırmaq üçün 1930-cu illərdən başlayaraq bir neçə dəfə beynəlxalq konfransların keçirilməsi çağırılsa da, qəbul olunmuş müvəqqəti qərarlar problemi tam olaraq həll etmirdi. Bu səbəbdən də beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları yaradılmalı idi.

Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar müqavilələr əsasında, məqsədli şəkildə təsis olunur və onların daimi fəaliyyət göstərən orqanlar sistemi vardır. Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar müxtəlif ad altında ola bilər. Buna misal olaraq fond, ittifaq, bank, təşkilat, agentlik və s. Ümumi şəkildə beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar beynəlxalq əməkdaşlığın təşkilati formasıdır. Hazırda dünya miqyasında 5000-dən çox beynəlxalq iqtisadi təşkilat mövcuddur. 300-dən artıq sayda dövlətlərarası beynəlxalq iqtisadi təşkilatlardır. Dövlət beynəlxalq iqtisadi təşkilat kimi çıxış edə bilər. Lakin dövlətin hər hansısa bir orqanı beynəlxalq iqtisadi təşkilatın üzvü sayılmaz. Bir çox global problemlərin və beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin formalarının artması ilə bağlı olaraq beynəlxalq iqtisadi təşkilatların yaranması və artması vacibdir.

Müxtəlif dövrlərdə iqtisadi proseslər eyni tərzdə baş vermirdi. Məsələn, müstəmləkəçilik siyasəti dövrü, dünya müharibələri dövrü, müharibələrdən sonrakı bərpa dövrləri, milli azadlıq hərəkatının artdığı dövrlər, 90-cı illərdə sosializm dünyasının parçalandığı dövrlər və s. Məhz bu səbəblərə görə beynəlxalq iqtisadi təşkilatların yaranmasını bir neçə mərhələlərə bölmək olar:

BİT-lərin yaranmasının birinci mərhələsi (1945-1950-ci illər).

Bu dövrə qədər bir çox beynəlxalq qurumlar olmuşdur. BMT-nin nizamnaməsi 1945-ci ilin oktyabr ayının 24-də təsdiq edilmişdir. Beləliklə ən ümumi-universal beynəlxalq təşkilat olan BMT yaradılmışdır. O dövrdə valyuta-maliyyə və ticarət

münasibətlərinin tənzimlənməsi də daha çox əhəmiyyət kəsb edirdi.

1944-cü ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Bretton Vuds şəhərində (Bretton Woods) konfransı baş tutmuşdur. Bu konfransda qəbul olunmuş qərarlar, dövlətlər arasında valyuta-maliyyə və kredit münasibətlərinin və ticarət təşkilatının qaydalarını müəyyənləşdirirdi ki, bunun da nəticəsində dünya valyuta sisteminin yeni forması Bretton Vuds sistemi yarandı. Bretton Vuds konfransında iki müqavilə imzalanmışdır:

1. Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) haqqında müqavilə;

2. Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (Dünya Bankı) haqqında müqavilə.

Bretton Vuds sistemi dolların dünya ehtiyat valyutasına çevrilməsi demək idi. Bu da ona gətirib çıxartmışdır ki, dünya iqtisadiyyatında ABŞ-nin rolu aparıcı oldu. Bretton Vuds sisteminin ən önəmli cəhətlərindən biri odur ki, müharibə nəticəsində dağıdılmış beynəlxalq təsərrüfat əlaqələri, istehsal və ticarət bərpa olundu.

Dünya Bankı əvvəl Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı adı ilə yaranmışdır. Dünya Bankı dedikdə “Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası” və “Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı” nəzərdə tutulur. BYİB- Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı əsasən orta gəlirə sahib və daha yoxsul kredit ödəmə qabiliyyətli olan ölkələrin inkişafından ötrü kreditlər verərək yardım edir. Səsvərmədə iştirak hüququ hər bir üzv olan ölkənin mövcud abunə kapitalının məbləği (dəyəri) ilə bağlıdır. Bu da ilk növbədə hər bir ölkənin hissəsini beynəlxalq kapital bazarlarında həyata keçirilən istiqrazlar satışından əldə edir.

BMK-Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası özəl sektora maliyyə dəstəyi edərək, inkişaf etməkdə olan ölkələr qrupunun iqtisadi artıma nail olmalarına yönəlib. BMK, digər sərmayədarlarla birgə borc vermək və səhmdar kapitalına investisiyalar yatırılması yoluyla kommersiya müəssisələrinin fəaliyyətinin maliyyələşməsinə köməklik edir. BİA-Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası çox kasıb olan ölkələrə faizsiz olaraq borclar verir

“Ticarət və Taarif dərəcələri üzrə Baş Razılaşma” (QATT) 1947-ci ildə təsis olunub. Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (ÜTT)-1995-ci ildə Tariflər və Ticarət üzrə Baş Sazişin (GATT-General Agreement on Tariffs and Trade) varisi kimi yaradılmış beynəlxalq təşkilatdır. ÜTT yeganə

beynəlxalq təşkilatdır ki, millətlər arasında ticarətin qlobal qaydalarını müəyyənləşdirir. Bu təşkilatın başlıca funksiyası ticarətin azad, tarazlı, maneəsiz, ehtimal olunan şəkildə aparılmasının təşkil olunmasıdır. Təşkilatın məqsədi ona üzv ölkələrin əhalisinin rifah halını yaxşılaşdırmaqdan ibarətdir. ÜTT çoxtərəfli ticarət sazişləri əsasında ölkələrarası ticarət münasibətlərinin tənzimlənməsini təşkil edir. Təşkilat yeni olsa da, çoxtərəfli ticarət sistemi 1950-ci illərdən etibarən GATT çərçivəsində təsis olunub.

Ötən 50 il ərzində keçmiş dövrlə müqayisədə dünya ticarətində yüksək artım baş verib. Məhsul ixracı orta hesablanılda 6% çoxalıb. 1997-ci ildə ümumi ticarət 1950-ci illə müqayisədə 14 dəfə çoxalmışdır. GATT və ÜTT kimi beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının sayəsində iqtisadi artıma təkan verən güclü və perspektivli ticarət sistemi yaradılmışdır.

ÜTT-nin dünya ticarətinin 97%-dən artığını əhatə edən 160 üzvü var, müşahidəçi ölkənin sayı 24-dür. Vatikan istisna olmaqla qalan 23 ölkə üzvlük haqqında danışıqlar davam etdirilir. Qərarlar bütün üzvlərinin razılığı ilə müzakirə olunur. Bu adətən konsensus əsasında olur. Səslərin çoxluğu ilə də qərar qəbulu ola bilər, lakin bu ÜTT-də indiyədək heç vaxt baş verməyib, ÜTT-nin sələfi olan GATT-da isə çox nadir hallarda olub. ÜTT-nin qərarları bütün üzv olduğu ölkələrdə həmin ölkə parlamentləri tərəfindən ratifikasiya edilir.

60-cı illərin əvvəllərinə qədər beynəlxalq iqtisadi təşkilatların yaradılması, dünya təsərrüfat əlaqələrinin çoxtərəfli tənzimlənməsi sistemi demək olar ki, tamamilə inkişaf etmiş sənaye ölkələri çərçivəsində baş verirdi. ABŞ aparıcı rol oynayırdı bu proseslərdə. Kapitalın sərbəst hərəkətini, ticarətin liberallaşdırılmasını, xarici ticarət üzrə öhdəçiliklərin azaldılmasını nəzərdə tuturdu tənzimləmə sistemi.

İkinci mərhələ 60-cı ildən başlamışdır.

Dünya iqtisadiyyatında qüvvələr nisbəti dəyişirdi artıq, Yaponiyanın sürətli inkişaf etməsi, 1957-ci ildə Avropa İqtisadi Birliyinin qurulması dünya miqyasında inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadi mərkəzinin formalaşdırılmasına şərait yaradırdı. Bu dövrdə müstəmləkəçilikdən azad olan ölkələrin sayı getdikcə artmağa başlamışdı. BMT-nin, BVF-in, BY və İB-in, Ticarət və Tarif dərəcələri üzrə baş razılaşmanın (QATT) üzvlüyünə daxil olan ölkələrin çoxu məhz müstəqil olan

ölkələr idi. Bu cür beynəlxalq iqtisadi təşkilatlarda inkişaf etmiş sənaye ölkələrinin sayı 25%-dən artıq olmurdu. 60-cı illərdə bəzi beynəlxalq iqtisadi təşkilatlarda müəyyən qərarlar qəbul edilməsində səs çoxluğu inkişaf etmiş sənaye ölkələri tərəfindən olmurdu. İnkişaf etmiş ölkələr yaranmış ziddiyyətə görə iqtisadi problemlərini həllini yalnız milli çərçivədə həyata keçirirdilər. Buna görə də inkişaf etmiş ölkələr özləri arasında, həmçinin inkişaf etməkdə olan ölkələrlə xarici iqtisadi siyasətlərini əlaqələndirirdilər. Məhz bu kimi səbəblərdən 1961-ci ildə ABŞ-ın təşəbbüsü ilə "İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı" yaradılması zərurəti yarandı. "İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı" beynəlxalq iqtisadi institutlardan biri kimi, "bazar iqtisadiyyatı" ölkələri üçün iqtisadi siyasət hazırlayaraq və onları əlaqələndirmişdir.

Üçüncü mərhələ 70-ci ildən başlayır.

1970-ci illərdə beynəlxalq maliyyə və kredit təşkilatları dünya iqtisadiyyatında mühüm rol oynamağa davam etdilər, xüsusilə də inkişaf etmək də olan ölkələrin maliyyələşdirilməsi, enerji böhranlarının təsirlərinin yumşaldılması və borc problemlərinin idarə olunması sahəsində. 1973-cü ildə Bretton-Vuds valyuta sisteminin dağılması ilə yeni iqtisadi sistem olan "üzən məzənnə" sisteminə keçid oldu. Neft böhranlarından sonra (1973 və 1979) "Oil Facility" adlı proqramlar vasitəsilə neft idxal edən ölkələrə dəstək verildi. Dünya Bankı inkişaf etməkdə olan ölkələrdə infrastruktur, kənd təsərrüfatı, təhsil və səhiyyə layihələrini maliyyələşdirirdi. Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyası Dünya Bankının tərkib hissəsi olaraq, aşağı gəlirli ölkələrə aşağı faizli və güzəştli kreditlər təqdim edirdi. 1970-ci illərdə Afrika və Asiya ölkələrinə dəstək proqramları genişləndi.

Regional inkişaf bankları : Afrika İnkişaf Bankı, Asiya İnkişaf Bankı, Latın Amerikası İnkişaf Bankı regional layihələrə maliyyə dəstəyi verərək, infrastruktur, təhsil, səhiyyə və kənd təsərrüfatı sahələrini dəstəkləyirdi.

1970-ci illərdə neft böhranları nəticəsində bir çox inkişaf etməkdə olan ölkələr tədiyyə balans kəsiri və borc problemləri ilə üzləşdi. Bu problemləri aradan qaldırmaq üçün BVF və Dünya Bankı aktiv maliyyə müdaxiləsi etdi. Bu dövrdə "petrodollar recycling" prosesi başladı-yəni neft ixracatçısı olan ölkələrin əldə etdiyi gəlirlər

beynəlxalq banklar vasitəsilə yenidən digər ölkələrə kredit kimi verilir.

“Yeddiilər” qrupu 1975-ci ildə yaradılıb (1976-cı ildə Kanada, 1986-cı ildə Rusiya da bu qrupa qoşulmuşlar). Bu “Səkkizlər” qrupunun qərarları tam məcburi, qəti olmur. Müəyyən sahədə əldə edilmiş razılaşmalar BMT, ÜTT, BVF, BY və İB, İƏ və İT, BƏT, FAO, YUNESKO və bu kimi beynəlxalq təşkilatların fəaliyyətində ön plana çəkilir. Onu da qeyd etməliyik ki, bu “8-lər” qrupunun qərarlarının həyata keçirilməsi işində müəyyən məsələlərin həllinə maraqlı olan dövlət rəhbərlərinin dəvət edilməsi təcrübəsi də həyata keçirilir. Son dövrlərdə bu cür “Liderlər Klubu” şəklində beynəlxalq qurumlar yaradılması məsələləri də yayılıb. 1975-ci ildəki Rambuye bəyannaməsi proqram sənədi kimi 30 ildən artıqdır ki, müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir.

Nəticə. Qloballaşan dövrdə beynəlxalq maliyyə kredit təşkilatlarının fəaliyyəti nəticəsində dünya iqtisadiyyatı tənzimlənir. İnsanlar arasında meydana çıxan siyasi, iqtisadi, mədəni və s. əlaqələr dövlətlər və regionlar arasında meydana çıxan yeni münasibətlərlə zənginləşir ki, bunun da nəticəsində insan fəaliyyəti mürəkkəbləşir, ziddiyyətlər çoxalır. Bunun həll edilməsi yolu tək ölkə daxilində baş verən ictimai istehsalıdan yox, ümumilikdə planeti əhatə edən dünya istehsalından, beynəlxalq iqtisadiyyatdan asılıdır.

Bu məqalədə beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarının yaranması zərurəti və onun dünya iqtisadiyyatına verdiyi faydalardan bəhs olundu. Beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarının yaradılmasının başlıca məqsədi ölkələr arasında iqtisadi bərabərliyə görə, maliyyə resurslarının və maliyyə ehtiyatlarının zəngin olduğu ölkələrdən, maliyyə ehtiyatlarının qıt olduğu ölkələrə, habelə müəssisə və təşkilatlara axının təmin etməklə maliyyə ehtiyatları arasındakı qeyri-bərabər bölgünü nizamlayaraq ədalətli tənzimləmə işi aparmaqdır. Beynəlxalq maliyyə-kredit bazarları bu məsələdə vasitəçi kimi çıxış edirlər. Beynəlxalq maliyyə-kredit bazarlarının əsasında beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları dayanır. II Dünya müharibəsindən sonrakı dövrdə dağılmış iqtisadiyyatı bərpa etmək üçün beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları yaradılıb, fəaliyyətə başlamışdır. Bunun da əsas səbəbi müharibədən sonrakı dövrdə yaranmış qeyri-stabil iqtisadi vəziyyəti aradan qaldırmaq,

ölkələrdə maliyyə cəhətdən çətinlikləri həll etmək idi. Hal-hazırda fəaliyyətdə olan beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarının çalışma mexanizmi fərqli olduğu kimi, onların göstərdikləri xidmətlərin növü və fəaliyyət istiqamətləri də müxtəlifdir. Lakin məqsəd eyni olaraq qalır. Hər bir beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları əsasən krediti o ölkələrə verir ki, həmin ölkələrin həqiqətən maliyyə ehtiyatlarına ehtiyacı olsun. Hər hansısa ölkəyə kreditin ayrılması üçün kredit veriləcək ölkədə uzun müddət ərzində iqtisadi, siyasi sabitlik olmalıdır, həmçinin ayrılmış kreditlərin istifadə mexanizmi təyinatı üzrə yerinə yetirilərək təhlil olunmalıdır.

BVF-nin şəffaf iş fəaliyyətinə əsasən möhkəm maliyyə sisteminin təşkil olunaraq, dünyanı maliyyə böhranlarında daha dözümlü edərək, ölkələrə iqtisadi artım və həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi də daxil olmaqla vahid sistemin üstünlüklərindən faydalanmaq üçün imkanlar verəcək. Hər hansısa ölkənin beynəlxalq müstəvidə iqtisadi vəziyyətini öyrənmək üçün onun tədiyyə balansına baxılır. Çünki beynəlxalq kredit alan zaman bu əsas şərtlərdəndir. Beynəlxalq maliyyə sisteminin əsas elementi şəffaflıqdır ki, bunun da sayəsində dünya iqtisadiyyatı nizamlı şəkildə həyata keçirilir. Müxtəlif bazarlarda məzənnələr arasında pozulan müvazinəti arbitraj bərqərar edir, bütün dünya içində müxtəlif məzənnələr arasında uyğunluğun davam etməsini nizamlayır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Kərimov C, Orucov A, Kərimova A. “Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar”. Bakı, 2008. (səh 10-13)
2. Kərimov C, Orucov A, İsmayılov H. “Beynəlxalq-iqtisadi-münasibətlərin tənzimlənməsi. Beynəlxalq-iqtisadi-təşkilatlar” Bakı, 2012. (səh 9-24)
3. Quliyev N.R. “Beynəlxalq maliyyə - kredit və valyuta münasibətləri” Bakı, 2011. (səh 4-6)
4. Məmmədov Z.F. Beynəlxalq valyuta-kredit münasibətləri və xarici ölkələrin pul-kredit sistemi. Bakı, 2012. (səh 21-22, 184-185)

Nizami KHUDIYEV Doctor of Economics.,prof.
Western Caspian University

Nigar Raphael MAHARRAMOVA
Western Caspian University Master ыегвуге

E-mail: meherremova25@mail.ru

INTERNATIONAL FINANCIAL AND CREDIT ORGANIZATIONS

Summary

The set of monetary and macroeconomic relations between two or more countries is called international finance. The international financial system studies the relationship between international trade - the global financial system, international monetary systems, balance of payments, exchange rates, and foreign direct investment. A loan in the form of money or goods is considered an international loan.

In international credit, one country lends money to another country for a certain period of time with the condition of repayment and additional interest. Banks, companies, private enterprises, governments, international and regional organizations can be international creditors.

Key words: finance, currency, credit, globalization, capital

Низами ХУДИЕВ д.э.н.,проф.
Западно - Каспийский университет

Нигяр Рафаеловна МАГЕРРАМОВА
Западно - Каспийский университет, магистрант
E-mail: meherremova25@mail.ru

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФИНАНСОВО - КРЕДИТНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Резюме

Совокупность денежных и макроэкономических отношений между двумя или более странами называется международными финансами.

Международная финансовая система изучает взаимосвязь между международной торговлей - мировой финансовой системой, международными валютными системами, платежным балансом, валютными курсами и прямыми иностранными инвестициями.

Кредит, предоставленный в денежной или товарной форме, считается международным кредитом. При международном кредите одна страна предоставляет деньги другой стране на определенный срок с условием возврата и дополнительных процентных платежей. Международный кредит могут иметь банки, компании, частные предприятия, правительства, международные и региональные организации.

Ключевые слова: финансы, валюта, кредит, глобализация, капитал.